

en de verschillende ritussen, waarmee de conciliegangers via die dagelijkse eucharistieviering worden geconfronteerd. Hij is er overigens van overtuigd, dat de deelname van bisschoppen uit alle werelddelen de tot dan toe zo dominerende invloed van het Italiaanse centrum van de kerk zal doen vermindern, waardoor ook de positie van de Romeinse Curie zal veranderen.

In zijn rapport over de tweede zittingsperiode (29 september-4 december 1963)²⁴ worden Van Holks kanttekeningen bij de schema's die tijdens die zitting werden besproken, meer inhoudelijk van aard. Hij schenkt vooral aandacht aan twee ontwerpen: *De Ecclesia* en *De Ecumenismo*. In verband met de eerste tekst constateert hij een verschuiving van perspectief. De bisschoppen wilden niet meer uitgaan van de hiërarchie, maar van het volk Gods, hetgeen tot een herwaardering van de positie van de leken moest leiden. In het debat was ook duidelijk geworden, dat de concilievaarders naar mogelijkheden zochten om zonder afbreuk te doen aan het gezag van de paus de in hun ogen onmisbare onafhankelijkheid van de bisschoppenconferenties in hun regio te versterken. Een gevolg daarvan was, aldus Van Holk, dat de katholieke kerk toegroeide naar een tweevoudig gezag: de paus 'ex sese' en de paus-in-concilie (dwz samen met de bisschoppen). In verband met *De Ecumenismo* is Van Holk samen met een aantal vaders, van oordeel, dat nog teveel van een eigen, katholiek oecumenisme wordt gesproken tegenover een oecumenisme van de Wereldraad van Kerken. Bovendien legde het schema er teveel nadruk op, dat het doel van de oecumene is de gescheiden broeders terug te brengen in de katholieke kerk. Vooral door toedoen van de waarnemers was in het debat meer beklemtoond, dat het oecumenisme een beweging is, eerder gericht op vernieuwing dan op hereniging. Van Holk acht het tenslotte wenselijk, dat er binnen de catholica meer ruimte komt voor een ecclesiologisch pluralisme. Het zou dan voor de katholieke kerk gemakkelijker worden de protestantse kerken inderdaad 'kerk' te noemen in plaats van nog langer vast te houden aan de voor sommigen uiterst denigrerende betiteling '(geloofs)gemeenschappen' (communitates).

Van Holks rapport over de derde zittingsperiode (14 september-21 november 1964)²⁵ draagt duidelijk de sporen van de zogenaamde 'zwarte week', waarin de behoudende vleugel op het concilie er – met steun van paus Paulus VI – in was geslaagd enkele nagenoeg afgeronde teksten alsnog in meer traditionele

24. AvH: *Report on the second session of the of the Vatican Council*, Leyden, December 1963, 10 pp + 2 pp. bijlage.

25. AvH: *Report on the third session of the Vatican Council*, Leyden December, 1964, 6 pp.